

KAPAK DOSYASI

RUSYA'NIN ENERJİ İBRESİ ÇİN'İ GÖSTERİYOR

Altay ATLI

Kasım ayında Pekin'de gerçekleşti-rilen Asya Pasifik Ekonomik İşbir-liği (APEC) Zirvesi üye ülkeler arasın-da imzalanan çok sayıda ikili anlaşmaya sahne oldu. Bunların başında da Rusya ile Çin arasında enerji alanında imzalan-an anlaşma ve Rus doğal gaz firması *Gazprom* tarafından Çin'e yılda 30 mil-yar metreküp doğal gaz ihraç edilmesini öngören mutabakat zaptı geliyor. Bu mutabakat zaptı bağlayıcı bir özellik taşıyor. Ancak Mayıs ayında Rus-ya Devlet Başkanı Vladimir Putin'in Şanghay ziyareti sırasında taraflar ara-sında imzalanan ve 2018 yılından iti-baren Çin'e yılda 38 milyar metreküp Rus doğalgazı sevk edilmesini öngören anlaşmayla birlikte ele alındığında, söz konusu ülkelerin enerji alanında işbir-liği için bir seri hâlinde somut adımlar atmaya başladıkları görülüyor.

Söz konusu anlaşmalar her iki tarafa da önemli derecede fayda sağlayacak, tam anlamıyla 'kazan-kazan' olarak ni-telendirebilecek bir sürecin altyapısını oluşturuyor. Rusya için doğal gaz ve petrol ihracat piyasalarını çeşitlendir-mek önemli. *British Petroleum* şirketi tarafından yayınlanan verilere göre, 2013 yılında 604,8 milyar metreküp doğal gaz üreten, başka bir deyişle tüm dünyadaki üretimin yüzde 17,9'unu gerçekleştiren Rusya, ihracatının yüzde 64,5'lik kısmını Avrupa ülkelerine yap-tı. Petrolde de benzer bir durum söz ko-nusu. Geçtiğimiz yıl dünyadaki toplam ►►

Son doğal gaz anlaşmalarıyla birlikte Rusya ile Çin arasındaki enerji işbirliğinde yeni bir adım atılmış oldu. Karşılıklı fayda çerçevesinde şekillenen bu ilişki asimetrik bir yapıya sahip: Rusya Çin'e, Çin'in Rusya'ya duyduğundan daha fazla ihtiyaç duyuyor.

► Üretimin yüzde 12,9'unu gerçekleştiren ve 531,4 milyon ton petrol üreten Rusya, petrol ihracatının yüzde 73,3'ünü Avrupa'ya gerçekleştirdi. Rusya, pazarlarını çeşitlendirmek ve Avrupa'ya bağımlılığını azaltmak istiyor. Ukrayna krizi sebebiyle Avrupa Birliği ile ilişkilerinin iyice zedelenmiş olması, küresel piyasalarda petrol ve doğal gaz fiyatlarının düşük seyretmesi ve Ruble'nin değerindeki önlenemeyen düşüş, Moskova için bu çeşitlendirme ihtiyacını elzem ve acil bir hâle getiriyor.

Çin, Rusya açısından gelecek vadedilen bir pazar. İki ülke arasında henüz doğal gaz ticareti yok. 2011'de faaliyete geçmiş bir hat üzerinden Rus petrolü Çin'e ulaşıyor. 2013 yılında Çin, Rusya'dan 63,3 milyon ton petrol ithal etti; bu şekilde toplam tüketiminin yüzde 12,5'ini Rus petrolü ile karşıladı. Rusya, Çin'e hem doğal gaz satmaya başlamak (özellikle de Çin'e yakın olan Sibirya'nın doğusundaki bölgelerden çıkartılacak olan doğal gazı) hem de petrol alanındaki işbirliğini güçlendirmek istiyor. Çin ise enerji kaynaklarını temin ettiği ülkelerin sayısını artırmayı hedefliyor. Pekin'in petrole Ortadoğu'ya artan bağımlılığı, bölgedeki jeopolitik risklerin azami seviyeye ulaştığı bu dönemde ciddi bir kırılma yaratıyor. Bununla birlikte hava kirliliği nedeniyle ağır sorunlar yaşamakta olan Çin, enerji tüketiminde kömürün payını azaltmak ve onun yerine daha temiz ve çevre dostu bir enerji türü olan doğal gazı kullanmak istiyor. Çin hükümetinin amacı, ülke içerisinde doğal gaz tüketimini 2030'a kadar iki katına çıkarmak. Bu doğal gazı alabileceği yer ise tabii ki Rusya.

Neden şimdi?

Rusya ile Çin arasında artacak olan enerji ticareti, iki tarafa da büyük fayda sağlayacak ve her ikisi de önemli birer

dönemeçten geçen ülke ekonomileri için birer nefes alma imkânı sunacak. Bu noktada akla şu soru geliyor: Madem iki taraf da kazanıyor, neden bugüne kadar bu ticaret asgari düzeyde kaldı?

Moskova ve Pekin arasındaki enerji müzakereleri aslında son on beş yıldır yoğun bir şekilde gerçekleştiriliyor. 2000'de Sibirya'yı Çin'e bağlayacak petrol hatları planlanmış ancak hayata geçirilememişti. 2006'da doğal gaz görüşmeleri yapıldı, ancak anlaşma sağlanamadı. 2008-2009 dönemindeki küresel kriz nedeniyle Rusya'nın Batı'daki pazarlarında talebin azalması ve yine buralardaki kredi imkânlarının zayıflaması, Rusya'nın enerji ibresinin biraz

daha Çin'e dönmelerini sağladı. İlerleyen yıllarda varılan anlaşma uyarınca Rusya'dan Çin'e petrol akışı başladı.

2010 yılına geldiğimizde iki ülke arasında elektrik üretimi ve nükleer enerji alanlarında da işbirliği için zemin arayışlarının başladığını görüyoruz. 2013'te petrol ihracatının artırılması kararlaştırıldı, ancak tüm bu geçen zaman zarfında doğal gaz konusunda somut bir adım atılmadı. Bunun en büyük sebebi ise tarafların fiyatta anlaşamamasıydı.

Gelinen noktada yapılan anlaşmalarla baktığımızda bir yandan Rusya'nın enerji konusunda Çin'e giderek yakınlaştığını, diğer yandan da anlaşma hükümlerinin büyük ölçüde Çin'in ter-

Rusya Başkanı Vladimir Putin (solda) APEC liderleri zirvesi için gittiği Pekin'in kuzeyindeki Yanqi gölünde Çin Başkanı Xi Jinping ile el sıkışıyor (11 Kasım 2014). Üst düzey liderlerin ve bakanların bulunduğu 21 üyeli APEC toplantısı, 7-11 Kasım tarihleri arasında Pekin'de gerçekleşti.

Fotoğraf: Greg Baker

cihlerine uygun olduğunu görüyoruz. Mayıs ayındaki doğal gaz anlaşmasında fiyat açıklanmadı, ancak anlaşmanın 30 yıllık, toplam 400 milyar dolar tutarında olduğunu ve yılda 38 milyar metreküp doğal gaz sevkiyatını öngördüğünü düşünürsek, basit bir hesaplamayla bin metreküp için 350 dolar gibi bir fiyata ulaşmak mümkün. Bu da Avrupa ülkelerinin Rus doğal gazı için ödedikleri ortalama fiyat olan 380 doların altında. Çin, bugüne kadar fiyatta anlaşılmadığı için doğal gazı Rusya'dan değil, daha ucuza satan Türkmenistan'dan alıyordu. Rusya'nın Ukrayna krizi ve ekonomik sıkıntılar nedeniyle yaşadığı süreç ve dolayısıyla acilen yeni pazarlara erişim

ihtiyacı nedeniyle Moskova, Çin'in istediği fiyatı sonunda kabul etmiş görünüyor. Bu arada yukarıdaki hesaplamada kullanılan 400 milyar dolar rakamının anlaşmanın imzalandığı dönemdeki fiyatlar üzerinden yapılmış bir projeksiyon olduğunu ve fiyatlardaki mevcut trendlerin devam etmesi durumunda bu rakamın azalabileceğini ve Çin'in ödeyeceği rakamın da aşağı inebileceğini hatırlatalım.

Rusya'ya Çin yatırımı

Rusya, Çin'e sadece yeni bir pazar olarak değil, yatırım ortağı olarak da ihtiyaç duyuyor. Jeopolitik riskler nedeniyle Batı sermayesinin uzaklaşması ve Rus ekonomisinin zayıf gidişatı, yeni

boru hattı projeleri için yeni kaynakların bulunmasını gerektiriyor. Çin'e ihraç edilecek doğal gaz ve petrolü taşıyacak altyapının finansmanı için de doğal olarak Çin sermayesi devrede. İlk aşamada Çin, Sibirya'daki doğal gaz yataklarının geliştirilmesi ve Çin'e uzanacak boru hatlarının inşası için Rusya'ya 50 milyar dolarlık bir kredi taahhüdünde bulundu. Bununla birlikte APEC Zirvesi sırasında yapılan anlaşmayla Çin ulusal petrol şirketi CNPC'nin Rus petrol üreticisi Rosneft'in alt kuruluşu olan Vankorneft'ten yüzde 10 pay alması da dikkat çekici bir gelişme. Yakın bir geçmişe kadar Ruslar, enerji sektörlerinde Çin sermayesine sıcak bakmazken, alternatiflerin giderek azaldığı bir dönemde Çin'den gelecek yatırıma daha fazla ilgi gösteriyorlar.

Rusya ile Çin arasında enerji alanında karşılıklı fayda ve bağımlılık temelinde bir ilişki inşa ediliyor. Ancak bu ilişkinin -en azından şimdilik- asimetrik bir yapıda olduğunu da belirtmek gerekiyor. Rusya Çin'e, Çin'in Rusya'ya ihtiyaç duyduğundan daha fazla ihtiyaç duyuyor. Rusya'nın hem finansman hem de pazar erişim imkânları giderek kısıtlandı, ekonomisi bir darboğazdan geçiyor ve Çin'den başka ihtiyaç duyduğu büyüklükte bir ortak bulması mümkün görünmüyor. Çin açısından ise özellikle ABD'de kaya gazı devriminin yaşandığı ve Avustralya'nın yeni doğal gaz kaynaklarını devreye soktuğu bir dönemde enerji yelpazesini çeşitlendirmek için alternatifleri nispeten çok. Bununla birlikte Rus ekonomisinin petrol ve doğal gaz ihracatına bağımlılığı ve düşük fiyatlardan kaynaklanan kırılabilirliği, Moskova'nın Pekin'e ihtiyacını artırıyor. Çin için ise böyle bir durum söz konusu değil. Bu asimetrik ilişki, dünya enerji piyasasının ve küresel ekonominin geleceğinde belirleyici olacak. ■

Charles K. Ebinger,
Brookings Enstitüsü'nde
araştırmacıdır. 2008'den Ekim
2014'e kadar Enerji Güvenliği
Projesi başkanlığı görevini
yürütmüştür.